

קול צופיד

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

שמיני - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פסח: א] ללמוד ולהתכונן לפסח שלשים יום קודם, ב] וחיוב נוסף, שבחג עצמו צריכים ללמוד את ההלכות של אותו החג.

השיעור לעילוי נשמת:

מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע: שמיני

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ג.

שואלים ודורשים בהלכות פסח

שואלין ודורשין בהלכות הפסח

שלשים יום קודם הפסח משום שרבו הלכותיו
והנה, הפוסקים כתבו שהזמן של שלשים יום אינו קיים אלא בפסח משום שרבו הלכותיו וז"ל המש"ב (סי' תכט סק"א): "וי"א דהחיוב שלשים יום הוא רק בפסח משום דיש בהן הלכות רבות כגון טחינת חטים ואפיית המצות והגעת כלים וביעור חמץ שאלו אם אין עושין אותן כהלכותיהן קודם פסח לית להו תקנה בפסח משא"כ בשאר יו"ט די באיזה ימים קודם עי"ש. וב"כ החיים" מביא שאמנם בימינו אין טחינת חטים, שקונים הכל מוכן, או שמחלקים 'קמחא דפסחא' מכאן שהקמח מוכן כבר וטחון, ונהרא נהרא ופשטה. ומביא שמנהג ירושלים לחלק מצה מוכנה, שלא יטרחו ויטייגעו. אעפ"כ שואלים ולומדים הלכות פסח, כי יש הלכות נוספות מחוץ לאפיית מצה.

באיזה מצה יוצאים יד"ח בליל הסדר?

נחלקו הפוסקים כבר בדור הקודם בעניין מצות מכונה אם יוצאים בה יד"ח אכילת מצה בליל פסח, או שצריכים דווקא מצות עבודת יד שנאמר לשמה? רוב הפוסקים הסכימו שצריכים להחמיר בלילה ראשון של פסח לצאת בכזיתות מצה במצות עבודת יד דוקא. ואם לא מצא, יכול בדיעבד לקחת מצות עבודת מכונה שמורות, שנאמר לשמה. ומאידך, מצאנו שהיה הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל מקפיד לאכול מצות מכונה דוקא, והיה אומר בדרך מליצה 'נפלה נא ביד ה' וביד אדם אל אפולה', שכן המכונה עובדת בזריות גדולה משל עבודת היד, והסיכויים שהמצות מחמיצות קטנים באופן משמעותי (עיין בשד"ח מערכת חמץ ומצה סימן י"ד וסימן י"ג).

'לחם עוני' – שלא להתעשר ממצות מהודרות

צריך לזכור שהמצה נקראת 'לחם עוני' וצריכים להזהיר את מוכרי המצות שלא להתעשר על חשבון 'לחם עוני', ולא להפקיע מחירים בין של מצות עבודת יד, ובין של מצות עבודת מכונה, ואילו היה בתי דינים השולטים כמו בזמננו, היו מחייבים להוריד את המחיר כמו שגזרו בזמננו על מפקיעי המחיר של הדגים, ואסרו לקנות עד שהוכרחו להוריד את המחיר (וגם מצאנו בהדסים שהפקיעו את מחירם, ושמואל גזר שיוורדו את המחיר, ואם לא, יתיר לקנות הדס קטום, ואמר כן רק כדי לאיים עליהם, עיין תוס' שם ד"ה ולדרוש).

'קמחא דפסחא' – למנוע בושה

שיעור הנתינה שנותנים לקמחא דפסחא הוא בכדי שיספיק לכל שבעת הימים. וכותב בעל הבא"ח שקוראים לזה בשם 'קמחא דפסחא' ולא בשם צדקה רגילה, כי הנתינה הזו לא כלולה עם שאר הצדקות של כל השנה, שכן בכל השנה נותנים צדקה לעניים, ויש גנאי לתלמידי החכמים לקבל את הצדקה, על כן קבעו לקרוא לזה 'קמחא דפסחא', כך שגם תלמידי חכמים יכולים לקבל את זה בלי שיהיה להם גנאי בדבר (עיין כה"ח סי' תכ"ט ס"ק ח"י).

"אור לארבעה עשר"

המשנה הראשונה במסכת פסחים אומרת 'אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר'. והגמרא שם דנה מדוע נקטה המשנה בלשון 'אור', ולא כתבה 'ליל ארבעה עשר'. והנה, יש מי שאומר שיש בזה רמז לומר שלא יחכה אדם שיהיה ממש חושך ולילה גמור כדי

הגמרא (פסחים ו ע"א וע"ב) אומרת: היוצא מביתו שלשים יום קודם הפסח ואין כוונתו לחזור, צריך לעשות בדיקה וביעור חמץ. והגמרא דנה בדיון זה, ואומרת: "הני שלשים יום מאי עבדיתייהו – כדתניא, שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום. רבן שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות. מאי טעמא דתנא קמא, שהרי משה עומד בפסח ראשון ומוזהיר על הפסח שני, שנאמר ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו, וכתוב ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם", עכ"ל הגמרא. וכותב על כך רש"י שם, וז"ל: שהרי משה רבינו עומד בפסח ראשון – ודורש להן בהלכות פסח השני, דהיינו שלשים יום, שהוא בארבעה עשר באייר". מכאן שצריכים להתחיל בהכנות לפסח שלשים יום קודם הפסח, הן בענין הלכות והן בפועל.

איסור טומאה לכהנים גם בקברות הצדיקים

ובדרך אגב נאמר, אותם הטמאים שלמענם תקנו פסח שני היו כהנים שנשארו עמם את עצמות יוסף. וזוהי 'נולדה' המחלוקת המפורסמת האם לכהנים מותר להכנס לקברות הצדיקים. יש הלומדים מזה שהותר לכהנים לשאת את עצמות יוסף למרות היותם כהנים, ה"ה שמונת להם להכנס לקברי צדיקים, ויש החולקים ואומרים שיהיה זה צורך שעה בלבד.

למעשה, דעת מרת בשו"ע – להחמיר בזה, ועל כן אסור לכהנים להכנס לשום קבר ואפילו לקברות הצדיקים, חוץ ממקומות בודדים כגון קבר רחל אמנו ע"ה, ובמערות המכפלה שנהגו בהם הכהנים היתר (עיין בספר אהבת ה' עמוד קכ"ח הגהה פז' לרבי יצחק אלפייא זיע"א). והנה, יש שאמרו שישנו פיתרון לכהנים הרוצים להכנס לקברות צדיקים והיא, שיפסלו את עצמם על ידי שיעשו בעצמם מום כגון שיחתכו את האוזן או את האצבע – אבל אין לעשות כן, וראוי למחות בעושים כן, שהרי הכהן צריך להיות מוכן ומזומן לעבודת המקדש מייד עם בוא המשיח. (כמו כן, הסתפקו במידה ויבוא המשיח בבוקר האם יקריבו את קרבן התמיד הראשון בבוקר, או שמא יחכו לערב כסדר הפסוק 'ערב ובוקר', וכל הלכות אלו יבוארו היטב על ידי משה ואהרן שיבואו יחד עם המשיח, ותחזיקה עינינו בקרוב עמך). ובלאו הכי הרי נפסקה הלכה בשו"ע (יו"ד סי' שע"ג סעיף ב') שגם לכהן בעל מום אסור.

לימוד הלכות לפני החג, ובחג עצמו

יש שואלים מדוע אמרו לדרוש בהלכות פסח דוקא שלשים יום קודם, ולא אמרו גם על שאר חגים? והנה, הגמרא (שלהי מגילה ל"ב ע"א) אומרת 'ויידבר משה את מעדי ה' אל בני ישראל, מצותן שיהיו קורין אותן כל אחד ואחד בזמנו (כלומר באותו היום). תנו רבנן, משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בעניניו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג'. וכתב על זה רש"י שם: מלמד שהיה מדבר עמהן הלכות כל מועד ומועד בזמן ההודיע חוקי האלהים ותורותיו, וקבלו וקיימו שכל המצות עליהם ועל בניהם בזה ובבא". כלומר, יש שני חיובים בלימוד הלכות לפני

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֵלֵיהֶו זְצוּק"ל

שְׁמִינִי - תִּשְׁעִי"ג - מֵאֵת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהֶו זְצוּק"ל

רִב"ח: רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּב"ה הוּא לִזְכוּת אוֹתָנוּ לִתֵּת לוֹ, וּבִשְׁבִיל זֶה עֲשֵׂה אוֹתוֹ עֵנִי. וְעַל זֶה אוֹמֵר בַּעַל אוֹה"ח הַקָּדוֹשׁ ע"ה יֵאֵם כֶּסֶף תְּלוּה אֵת הָעַמִּי, כְּלוּמָר אִם יֵשׁ לְךָ כֶּסֶף, הֲרִי זֶה בִּשְׁבִיל לְהַלּוֹת לְעַנְיִים (עֵינִי עוֹד פִּירוּשִׁים אוֹר הַחַיִּים שְׁמוֹת פֶּרֶק כ"ב פֶּסוּק כ"ד).

מַחְלֻקַת בְּבִית – אִי נִתְיֵנָה צִדְקָה

וְאוֹמֵר הָרַב בַּעַל יְמוּעַד לִכֵּל ח"י: 'אֲנִי הִגְבַּר רֵאֲתָה עֵינַי כִּמָּה בָּתִּים עֲשִׂירֵי הָעַם מֵלֵאִים כֹּל טוֹב וְתַמִּיד כֹּל הַלֵּילָה וְכֹל הַיּוֹם אֲשֶׁר הַמַּחְלֻקַת בְּבִיתִים לֹא נִכְבְּתָה. כֹּל הַיּוֹם מִתְקוּטָטִים הָאֲבָא עִם הַבֵּן וְהַכֹּלָה עִם חֲמוּתָהּ – וְכוּלָם עַל דְּבָרֵי הַבָּלִים אֵין בָּהֶם מַמְשׁוֹת, וּבִפְרֹט כְּשֶׁבָאִים שְׁבָתוֹת וּמוֹעֲדִים טוֹבִים – בְּמָקוֹם שְׁמַחַת הַמוֹעֵד, הוֹפֵךְ לָהֶם לִיגוֹן וְלֵאנְחָה וּבִעֲצָבוֹן תֹּאכֻלָּהּ. וְדַקְדָּקְתִּי אַחֲרֵיהֶם עַל מָה וְלָמָּה הַדְּבַר, וְרֵאֲתִי שֶׁהִסִּיבָה הִיא מִפְּנֵי שְׁלֹא פוֹתָחִים אֵת יָדֵיהֶם לְחַלֵּק לְעַנְיִים בַּחֲגִים וּבְמוֹעֲדִים, וְכִשְׁמַחֲלִיקִים לֹא מַחְלִיקִים לְפִי עוֹשֶׂרָם. וְאוֹמְרֵתִי לָהֶם מָה לָכֶם וּלְצָרָה הַזֹּאת כִּבְרָא אִמְרֵתִי לָכֶם כִּמָּה פְּעָמִים, תִּשְׁלַחוּ וְתִתְּנוּ לְעַנְיִים, תִּתְּנוּ לָגֵר וּלְיִתוֹם וּלְאִלְמָנָה, וְהַתְּרִיתִי בָהֶם בְּלִשׁוֹן חֲזו"ל אִם אַתָּה מִשְׁמַח אֶת שְׁלִי אֲנִי מִשְׁמַח אֶת שְׁלֶךְ, וּמִגְרָלָא בְּפִימִיָּהוּ שֶׁעֲכָשׁוּ הַכֹּל בִּיּוֹקֵר, וְאִיךְ אֶתֵּן פְּרוּטָה לְעַנִּי? וְיֵשׁ לִי לֹמֵר עַל זֶה דֶּרֶךְ רִמּוֹ, כְּתוּב הוּן וְעוֹשֶׂר בְּבִיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לְעַד, בְּהוֹן וְעוֹשֶׂר קוֹנִים כְּלֵי בֵּית וּמִלְבוּשִׁים וּמוֹסִיף לְהֵרָאוֹת אֶת עוֹשְׁרוֹ, וְאִיךְ יִתֵּן שְׁצִדְקָתוֹ לְעַנִּי שְׁנוֹתָן כְּמֵאֵז, שְׁנוֹתָן אוֹתוֹ הַדְּבַר תַּמִּיד, וְכִבְרָא הָאֲרַכְתִּי בָּזֶה בְּמָקוֹם אַחֵר, ע"כ"ל.

הַיֵּינוּ, שְׂאֵדָם נוֹתֵן ח"י שְׁקָלִים, וְכֵךְ הַתְּחִיל לִתֵּת לְפָנַי כִּמָּה שְׁנִים שְׁהִיָּה עֶרֶךְ לִסְכּוֹם הַנִּי"ל, וְכִיוֹם הוּא מִמְשִׁיךְ בַּח"י שְׁקָלִים אַע"פ שֶׁהֵכֵל בִּיּוֹקֵר.

וְהִיָּה מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה שְׁלוֹם

וְהַיֵּינוּ דֹאמַר 'וְהִיָּה מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה שְׁלוֹם' - אֵין 'וְהִיָּה' אֲלֵא לִשׁוֹן שְׁמַחָה, כִּי הוּא זֹכֶה עַל יְדֵי הַצִּדְקָה לְהִיָּת שְׁמַח וְלֹא יֵאֲכַל לֶחֶם הָעֲצָבִים, וְזֶה שְׁנֵאמַר מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה שְׁלוֹם (יִשְׁעִיָּה לֵב, יז). וְהוֹסִיף: מַעֲלַת הַצִּדְקָה וְסִגּוּלָתָהּ בְּכֹל זְמַן הִיא מַעוּלָה וְחִשּׁוּבָה וּבִפְרֹט בִּימֵי הַחֲגִים וּלְפָנֵי הַמוֹעֲדִים. וְאוֹמֵר מַעֲלָה, וְהִשְׁיֵאֵנָה ה' אֶת בְּרַכַּת מוֹעֲדִיד לְחַיִּים לְשִׁמְחָה וּלְשְׁלוֹם, שִׁיעֵלָה וְיִגִּיעַ אֵלֵינוּ אֶת בְּרַכַּת מוֹעֲדִיד לְחַיִּים לְשִׁמְחָה וּלְשְׁלוֹם כִּאֲשֶׁר רָצִית וְאוֹמְרָת לְבִרְכָנוּ. וְהַיֵּינוּ, כִּי שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים אֵלוֹ לְחַיִּים לְשִׁמְחָה וּלְשְׁלוֹם הֵם הַמָּה מִי שְׁעוֹשֶׂה צִדְקָה עִם הָעַנְיִים דְּהַיֵּינוּ חַיִּים כְּמוֹ שְׁאֵמַר בְּזוֹה"ק ע"ש.

כֵּן תִּבְרַכְנוּ

בְּתַפִּילָה אֲנוּ אוֹמְרִים "שִׁים שְׁלוֹם טוֹבָה וּבְרַכָּה...כִּאֲשֶׁר רָצִית וְאוֹמְרָת לְבִרְכָנוּ כֵּן תִּבְרַכְנוּ" - מֵהוּ "כֵּן תִּבְרַכְנוּ"? אוֹמְרִים חֲזו"ל: אֲמַר הַקְּב"ה תִּבְאִי בְּפִסַּח עוֹמֵר שְׁלוֹקָחִים מִמֶּנּוּ קִמְיָצָה, וְכֵן בְּסוּכּוֹת תִּנְסַכּוּ מִעַט מִיָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֲנִי אֶתֵּן לָכֶם שֶׁפַע שֶׁל מִיָּם, וּבִעֲצָרָת תִּבְאִי בִּיכּוּרִים וְאֲנִי אֲבָרֵךְ לָכֶם אֶת כָּל הַפִּירוֹת. כִּאֲשֶׁר רָצִית וְאוֹמְרָת - שְׁנֵאֵי לְפָנֶיךָ מַעַט, אֲזִי כֵן תִּבְרַכְנוּ - אֲנוּ רּוֹצִים שֶׁהַבְּרָכָה הַזֹּאת תִּתְּקִיָּם בְּנוֹ וְיוֹשְׁפֵעַ לָנוּ שֶׁפַע רַב (עֵינִי ר"ה דף ט"ז ע"א).

דֹאגָה לְעַנְיִים לְפָנֵי כָל חַג

וְלֹא רַק לְפָנֵי הַפִּסַּח אוֹסְפִים צִדְקָה לְעַנְיִים וְדוֹאגִים לְצָרְכֵיהֶם, אֲלֵא ה"ה לְפָנֵי כָל שָׂאֵר הַחֲגִים. וְיִדְוְעִים דְּבָרֵי הָאֲר"י הַקָּדוֹשׁ בְּשֵׁם הַרְשָׁב"י שֶׁבַח הַסּוּכּוֹת צָרִיךְ לְשַׁלּוֹחַ לְכָבוֹד אוֹשְׁפִיזִין וְנוֹתֵנִין לְעַנְיִים אוֹכֵל.

לְבִדּוּק, אֲלֵא יִהְיֶה זְרִיז, וּמִיִּיד בְּרִדַּת הַחֲשֵׁכָה כְּשֶׁעֲדִיין נִשְׁאָר מַעַט אוֹר קָלוֹשׁ עַל הָאֲרֶץ, יְבִדּוּק אֶת הַחֲמֵץ. וְיֵשׁ לְהַבִּין מִדּוּעַ הַגִּמְרָא שׁוֹאֲלָתָה עַל הַלִּשׁוֹן 'אוֹר לְאַרְבַּעַה עֲשָׂר' הֲלוֹא בְּהַרְבֵּה מִקּוֹמוֹת בְּש"ס נִקְטַת הַתֵּנָא לִשׁוֹן שֶׁל 'אוֹר' בְּמָקוֹם לֹמֵר 'לֵילִי? וְכֵן בְּהַרְבֵּה מִקּוֹמוֹת מוֹזְכֵר לֵילָה, חוּשֶׁךְ וְכו'. אֲלֵא, בִּאֵה הַגִּמְרָא לְלַמְדָנוּ שְׁפִתִּיחַת מִסְכַּת צְרִיכָה לְהִיָּת בְּלִשׁוֹן שֶׁל 'אוֹר' וְלֹא שֶׁל חוּשֶׁךְ וְלֵילָה. וְהַרְבֵּי הָאֲר"י הַקָּדוֹשׁ דִּרְשׁ מִכָּאֵן שִׁישׁ רִמּוֹ לִילֵד שְׁגָדֵל וְנַעֲשֶׂה בְּרַ מִצּוּה כִּבְר בְּגִיל י"ג יוֹם אֶחָד, וְהוּא 'אוֹר' לְגִיל י"ד, שְׁצָרִיךְ לְבִדּוּק הֵיטֵב בְּכָל חֲדָרֵי לֵיבּוֹ וּנְפִשׁוֹ שִׁיְהִיָּה מוֹכֵן וּמוֹזֻמֵּן לְהַצְטָרֵף לְאַנְשִׁים שְׁבַעִם יִשְׂרָאֵל. וּמִכָּאֵן וְהִלָּאָה יִבְעַר אֶת כָּל הַחֲמֵץ וְהַשְּׂאֹר שֶׁבְּתוֹכּוֹ הָרִמּוֹז לִיצַר הָרַע, כִּי מַעֲתָה יֵשׁ לוֹ יִצַר הַטוֹב.

מִתִּי נַעֲשֶׂה בְּרַ מִצּוּה

הָרַב בַּעַל ה'בֵּן אִישׁ ח"י הִבִּיא כִּמָּה שִׁטּוֹת בְּפּוֹסְקִים מִתִּי נַעֲשֶׂה נַעַר בְּרַ מִצּוּה, יֵשׁ הָאוֹמְרִים שֶׁלְּמַחֲרַת הַיּוֹם שְׁבוּ נוֹלֵד נַעֲשֶׂה בְּרַ מִצּוּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֲזַלִּין בְּתַר שְׁעָתָא, כְּלוּמָר שְׁמִיד בְּהַשְׁלִימוּ י"ג שְׁנִים בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁבוּ נוֹלֵד, נַעֲשֶׂה בְּרַ מִצּוּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁבִילֵי הַיּוֹם שְׁבוּ יִשְׁלִים י"ג שְׁנִים כִּבְר נַעֲשֶׂה בְּרַ חִיּוּבָא לִכֵּל דְּבַר. וְדִרְשׁ עַל כֵּךְ אֶת הַפִּסּוּק 'חֲשִׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי' מִכָּאֵן, שְׁלֹא מַחֲכִים לְשַׁעֲה שְׁבָה נוֹלֵד, אוֹ לְמַחֲרָתוֹ, אֲלֵא כִּבְר בְּלִיל אוֹתוֹ הַיּוֹם כִּבְר מִזְדָּרֵי לְהִיָּת בְּרַ מִצּוּה וְחִיּוּבָא לִכֵּל דְּבַר וְדִין. הַיֵּינוּ, אִם נוֹלֵד בִּי"ד לְחוּדֶשׁ, נַעֲשֶׂה בְּרַ מִצּוּה בְּלִיל י"ד לְחוּדֶשׁ.

מַעֲלַת וְחִשּׁוּבוֹת הַצִּדְקָה בַּחֲגִים

הָרַב פְּלֶאגִי בְּפִתִּיחָה לְסַפְרוֹ מוֹעֵד לִכֵּל ח"י מִפְּלִיג בְּמַעֲלַת נִתְיֵנָה הַצִּדְקָה, שְׁחִשּׁוּבוֹתָהּ בְּפִסַּח וּבִעֲצָרָת, וְכֵן בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה וּבִסּוּכּוֹת חֲשׁוּבָה מֵאוֹד. וְכֹל מִי שְׁנוֹתֵן כָּל הַשְּׁנָה 'שְׁכַחָה וּפִאָה' לְעַנִּי, מַעֲלָה עֲלֵיו הַכְּתוּב כִּאִילוֹ בְּנֵה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַקְּרִיב עֲלֵיהֶם קֶרֶבֶת. וְאִם הַדְּבָרִים אֲמוּרִים בְּכָל הַשְּׁנָה, הֲרִי שְׁבַחֲגִים וּבְמוֹעֲדִים וּבְפִסַּח קֵל וְחוּמֵר שְׁמַעֲלַת הַצִּדְקָה רַבָּה עַד מֵאוֹד. וּמִבֵּיא בְּשֵׁם רִשְׁב"י בְּזוּהַר הַקָּדוֹשׁ (הַקְּדָמָה בְּדף י' ע"ב), "פִּתַּח ר' שְׁמַעוֹן וְאֵמַר כָּל מֵאֵן דְּחָדִי בִּאֲנוֹן מוֹעֲדִיא וְלֹא יִהְיֶה חוֹלְקִיָּה לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (כְּלוּמָר שְׁלֹא נוֹתֵן צִדְקָה) הֵהוּא רַע עֵינִי, שְׁטֵן שׁוֹנָא אוֹתוֹ, וְקֵא מְקַטְרָג לִיָּה וְסִלִּיק לִיָּה מַעֲלָמָא וְכו' " עֵינִי שֵׁם. וְעוֹד כּוֹתֵב הָרַב פְּלֶאגִי שְׁמַצּוּה זֹאת מוֹנַעַת פּוֹרַעֲנוֹת וְזוֹכָה לְשִׁמְחָה, וּמִבֵּיא אֶת דְּבָרֵי רִשְׁב"י עַל הַפִּסּוּק וְשִׁמַּחַת בַּחֲגֶךְ וְכו', לֹוי גֵר יִתּוֹם וְאִלְמָנָה הֵם אֲרַבְעָה, וְאֵלוֹ הָאֲרַבְעָה הֵם שִׁיְכִים לְהַקְּב"ה, וְמִי שְׁמַשְׁמַח אוֹתָם וּמַחֲזִיק אוֹתָם, זֹכֶה לְשִׁמְחָה אֲצֵל הָאֲרַבְעָה שְׁשִׁיכִים לְאֵדָם, וְאֵלוֹ בֵּן וּבִתּוֹ עֲבָדָךְ וְאִמְתָּךְ. מִכָּאֵן, שְׁסִגּוּלָה גְּדוּלָה לְאֵדָם הָרֹצָה לְהִיָּת שֵׁשׁ וְשִׁמַּח וְהַשְׁמַחָה תִּהְיֶה בְּמַעוֹנוֹ, עַל יְדֵי שִׁישְׁמַח אֶת הָעַנְיִים וְיִתֵּן בַּעֲיֵן טוֹבָה, וְהַקְּב"ה יִשְׁלַם לוֹ מִדָּה כְּנֶגֶד מִידָה שְׁגָם בְּנוֹ וּבְנוֹתָיו יִהְיוּ שְׁמַחִים, ע"כ תּוֹכֵן דְּבָרָיו.

וְהִיָּה מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה שְׁלוֹם

עוֹד דּוֹרֵשׁ הָרַב שֵׁם מִהַפִּסּוּק 'וְהִיָּה מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה שְׁלוֹם' שְׁבַח הַצִּדְקָה מִבֵּיאִים שְׁלוֹם, שְׁכִאֲשֶׁר הֵעֵנִי יוֹשֵׁב בְּבִיתוֹ וְאֵין לוֹ מָה לֵּאכּוֹל וּלְשִׁתּוֹת הוּא מִמּוֹרֵר וּמִלֵּא טְרוּנִיא כְּלָפִי מַעֲלָה, וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה הָעֲשִׂירִי יוֹשֵׁב בְּבִיתוֹ וְאוֹכֵל לְשׁוּבַע נִפְשׁוֹ וְאֵין לוֹ שׁוֹם טְרוּנִיא כְּלָפִי מַעֲלָה. וּבִשְׁעָה שֶׁתּוֹמְכִים בְּעַנְיִים, עוֹשִׂים שְׁלוֹם בֵּינָם לְבִין הַקְּב"ה, וְזֶהוּ וְהִיָּה מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה - שְׁלוֹם, שְׁאֵין לְעַנִּי שׁוֹם טְרוּנִיא.

אִם כֶּסֶף – תְּלוּה אֶת עַמִּי

הַגִּמְרָא אוֹמְרָת: אֲמַר לוֹ קִיסַר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּן חֲנַנְיָה מִדּוּעַ נוֹתֵנִים צִדְקָה לְעַנְיִים, וְהֲלוֹא ה' עֲשֵׂה אוֹתוֹ עֵנִי וְזֶהוּ רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם? עֲנֵה לוֹ

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

שמיני - תשס"ג - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

מדוע החמירו חכמים כל כך בחמץ

הפוסקים נחלקו מדוע החמירו כל כך בביעור החמץ ובשריפתו, וכן מדוע איסור חמץ בפסח במשהו. יש אומרים מכיון שהתורה אוסרת אפילו ראייה או הימצאות חמץ בפסח (ובל יראה ובל ימצא). ויש אומרים מכיון שאיסור חמץ בכרת ועל כן צריכים לשרוף אותו. ומה שלא מצאנו שבערב כיפור מבערים את כל המאכלים שהרי האוכל ביוה"כ בכרת! הביאור הוא שחז"ל החמירו בחמץ בפסח מאוד שכן לא בדלים ממנו כל השנה, ויש לחשוש שמא יאכל ממנו בלי כוונה (עיין תוס' פסחים דף ב' ע"א ד"ה אור).

בדיקת חמץ חיובה מדאורייתא או מדרבנן?

המשנה בריש פסחים (ב' ע"א) אומרת: "אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר".

נחלקו הראשונים האם חיוב בדיקה זו הוא מדאורייתא או מדרבנן: דעת רש"י: חיובה מדאורייתא, וז"ל: "שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא". התוספות חולקים ואומרים (שם ד"ה סגי): מדאורייתא סגי בביטול, אלא שחכמים החמירו בדבר והצריכו בדיקה, מחשש שמא יבוא לאוכלו בפסח.

ביטול חמץ

הביטול מועיל אם אדם יודע לבטל, אבל לא כל אחד בקי כיצד יש לבטל על פי ההלכה. הרמב"ם כותב (פ"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה א'): "מצות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם גמר איסורו". ואח"כ כותב (שם הלכה ב'): "יומה היא השבתה זו האמורה בתורה שיבטלו בלבו ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל". אך מי יודע לקרא את נוסח הרמב"ם הזה בערב פסח. ואע"פ שאנו נוהגים לומר את הנוסח "כל חמירא" וכו', עכ"ז אין להסתפק רק בביטול, וצריך בדיקה וביעור.

ליהיו הפקר כעפרא דארעא

בשו"ע וברמ"א לא נזכר להיו "הפקר" כעפרא דארעא. מכיון שבהפקר יש דינים רבים. ועל כן מי שרוצה להזכיר גם "הפקר" - יאמר את הנוסח הרגיל ג' פעמים, ובפעם הרביעית יאמר "ליהיו הפקר כעפרא דארעא" (עיין שו"ע תלד סעי' ב', ולמשי"ב ס"ק ח', ולכה"ח שם ס"ק כ"ח, ובא"ח צו אות ז').

הרב חיד"א ע"ה שואל: מהו שכתוב "ליהיו הפקר כעפרא דארעא", מדוע לא מספיק לומר "כעפרא"?

והדבר יובן ע"פ דברי הגמרא שמספרת, מעשה ברבן גמליאל ור' יהושע שהפליגו בספינה, ורצו לשחוט עוף, אך אמרו הכיצד נשחט הרי אין עפר לכסות את הדם. לקח ר"ג דינר זהב ושחק אותו, ופיזר חלק ממנו על הספינה, ושחטו את העוף ואח"כ כיסוהו בעפר, מלמעלה ומלמטה. ואומרת הגמרא מכאן תראה כמה חביבא מצוה זו עליהם.

אומר הרב חיד"א: דינר אינו עפר, אלא יסודו מעפר שנאמר "ועפרות זהב לוי" (עיין חולין פ"ח ע"ב).

ולכן אם יאמר בנוסח הביטול "כעפרא" סתם - יכול להיות שכוונתו לעפרות זהב, אלא יאמר "כעפרא דארעא" - כעפר הארץ שאין בו חשיבות כלל.

בפעם ראשונה שקבלתי את עלון כפר חב"ד קראתי מדברי האדמו"ר ובהם נאמר מדוע רק בפסח נותנים קמחא דפסחא גם בשאר החגים יש לעשות כן ולחלק לעניים צדקה, וכן בחג הסוכות. והיה אצלי אחד מראשי חב"ד ואמרתי לו, מה הרב מחדש, הרי דברים אלו כתובים בזוה"ק ובדברי האר"י.

הלך מיד אותו אדם וצלצל לאמריקה (וזה הפעם הראשונה שהאדמו"ר שמע את שמי) ואמר שיש רב אחד שמקשה על הרב, שאל האדמו"ר במה הענין, ואמרו לו כך וכך. אמר להם: אני אמרתי שכך מובא באר"י ובזוהר, ודברי רק תזכורת לאנשים שיתנו, ולא שאני מתקן דבר חדש, אלא כמזכיר ומזהיר.

חסד כנגד חסד

עם ישראל במצרים היו גוי מקרב גוי, ולא היו ראויים להיגאל, ואפילו בזמן שבת הגדול, שכבר ראו בעיניהם תשעה נסים, עדיין היו עובדי עבודה זרה. ואומר משה רבנו "משכו וקחו לכם" - ומסביר רש"י (שמות יב, ו'): "ולפי שהיו שטופים בעבודת כוכבים אמר להם משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מעבודת כוכבים וקחו לכם צאן של מצוה".

מאתיים ועשר שנים פרעה הכניס בליבם שהוא אלוה, והסיר מהם כל זיק של יהדות. וכתוב "וירעו אותנו המצרים" - עשו אותנו רעים למקום ולבריות, והשכיחו כל מידה טובה שהיתה בנו, וזאת כדי שיוכלו להשתעבד בעם ישראל. וה' עשה עמנו חסד וגאל אותנו, ואמר אם יחכו עוד רגע אחד הם יהיו בני' שערי טומאה ולא יוכלו להיגאל עד שיעבור ארבע מאות שנה. וע"כ אנו אומרים בהגדה "עד שנגלה עליהם הקב"ה וגאלם מיד". ואנו צריכים לשלם לקב"ה חסד כנגד החסד שעשה עמנו, ואמנם בפסח אנו דואגים ביתר שאת לצורכי העניים מהטעם הנ"ל, אבל ה"ה גם בשאר חגים.

דף יומי או הלכות פסח?

חז"ל אומרים (פסחים ו' ע"א): "שואלין ודורשין בהלכות הפסח שלושים יום קודם החג".

נשאלת השאלה: הלומד שיעור קבוע בדף היומי, האם יבטלו כדי ללמוד הלכות פסח או לא?

אומר הרב בעל משנ"ב בשם הירושלמי במקום שיש ציבור צריכים ללמוד הלכות פסח, אבל יחידים ילמדו כרצונם (עיין ביאור"ה סי' תכ"ט ד"ה שואלין).

ועוד כותב המשנ"ב: "שוב מצאתי בשאלות שכתב נמי בפשיטות וז"ל ותלתין יומין קמי פסחא דרשינן במילי דפסחא כדתניא שואלין בהלכות הפסח קודם הפסח לי יום". דהיינו, שדורשים בהלכות פסח בכל גווני.

בלשון השו"ע כתוב (סי' תכ"ט סעי' א'): "שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלושים יום" (ללא תוספת המילה "ודורשין").

שבת הגדול

אומר הרב בעל כה"ח: טוב לדרוש בשבת שובה ובשבת הגדול, אבל יש לשלב גם כן לימוד הלכות, כדי שהציבור ידעו כיצד לנהוג. השבת שלפני חג הפסח נקראת "שבת הגדול" וטעמים רבים נאמרו על כך, ואחד מהם: מכיון שלומדים בשבת זו הרבה תורה, ואדם אינו נקרא גדול אלא"כ עוסק בלימוד תורה (עיין כה"ח סי' תכ"ט ס"ק ג').

קול צופיך

מִרְנָה הַרְשֵׁן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

שְׁמִינִי - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִרְנָה הַרְשֵׁן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

בֵּל יִרְאֶה וּבֵל יִמְצָא

חֲמֵץ שֶׁנִּמְצָא בְּבֵית בְּשִׁיעוֹר כְּזִית עוֹבֵר אִיסוּר. חֲמֵץ בַּחֲצֵי שִׁיעוֹר - אִסוּר מִהַתּוֹרָה.
כִּלֵּי שֶׁל חֲמֵץ - יֵשׁ לִנְקוּתוֹ הֵיטֵב וְאֲחִ"כ לְהִנִּיחוֹ בֵּין כָּל כִּלֵּי הַחֲמֵץ.
אִם חוֹשֵׁשׁ שֶׁמֶּא יִבּוֹא לֵאכּוֹל, אִז אֲפִי עַל פִּירוֹר חֲמֵץ הֵנִמְצָא בְּבֵיתוֹ - עוֹבֵר אִיסוּר מִדְּאוֹרֵייתָא.

כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ רִגְלִיּוֹת לְהַכְנִיס בּוֹ חֲמֵץ - יֵשׁ לְבֻדֶּקוֹ, אֲבָל אִם אֵין רִגְלִי לְהַכְנִיס בּוֹ חֲמֵץ כָּלל, כְּגוֹן: נוֹחִיּוֹת אוֹ אֲרוֹן קִיר שֶׁמַּעַל דֶּלֶת הַנוֹחִיּוֹת ("בּוֹיִידִים") - אֵין צָרִיךְ לְבֻדֶּקוֹ. אֲבָל אִם מְקוֹם זֶה מְשֻׁמֵּשׁ כְּמִזְוָה לְאִיכְסוֹן מִשְׁקָאוֹת וְכדו' וּבְמִשְׁךְ הַשְּׁנָה רָצָה לְהוֹצִיא דָּבָר מִמֶּשׁ בְּאִמְצַע הַסְּעוּדָה, יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שֶׁמֶּא הַחֲזִיק בִּידוֹ חֲמֵץ וְהִנִּיחוֹ שָׁם, וְעַל כֵּן חַיִּיב בְּלֵיל עֶרֶב פֶּסַח לְבֻדֶּק שָׁם.

יִצְהָר אֹמֵר לֹאדָם תְּבַדֹּק בְּנוֹחִיּוֹת בֵּין חֲרִיץ לְחֲרִיץ, אֲבָל מִי אוֹכֵל שֶׁם? חוץ מִהַעֲרֵבִים בְּיוֹם הַרְמָאדָן שֶׁלָּהֶם. וְאִם יֵשׁ לֹאדָם פּוֹעֵל עֲרָבִי, יְבַדֹּק בְּנוֹחִיּוֹת.

לְעִיתִים יִלְדִים קִטְנִים לוֹעֲסִים מִסְטִיק, וְהַאֲבָא גּוֹעֵר בָּהֶם, וְהֵם מְדַבְּקִים אֶת הַמִּסְטִיק מִתַּחַת הַכֶּסֶּא אוֹ הַשּׁוּלְחָן, וְיֵשׁ לְהַזְהֵר לְהוֹצִיאֵם מִשָּׁם קוֹדֵם הַפֶּסַח, כִּיּוֹן שֶׁהַמִּסְטִיק מְכִיל קֶמַח וְסוּכָר.

בְּדִיקַת הַסְּפָרִים

בְּזִמְנָם הִיָּה לָהֶם סִידוֹר אֶחָד הַכּוֹלֵל אֶת תְּפִילוֹת כָּל הַחֲגִים, וּבַעֲת הַסְּעוּדָה לִמּוּד וְקוֹרָא מִתּוֹךְ הַסִּידוֹר, וְהַחֲמֵץ נּוֹפֵל וְנִדְבֵק בְּתוֹכוֹ, וְעַל כֵּן הִנִּיחוּהוּ בַּפֶּסַח עִם כָּלִי הַחֲמֵץ. כִּיּוֹם אִמְנָם יֵשׁ מַחְזוֹר לְכָל חֵג וְחֵג, וְיִשְׁתַּמֵּשׁ רַק בְּמַחְזוֹר שֶׁל פֶּסַח, אֲבָל בַּסְּפָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חֲשֵׁשׁ חֲמֵץ צָרִיךְ לְנִקּוּתָם מִבְּחוּץ, וְיִנִּיחֵם עִם כָּלִי הַחֲמֵץ.

מִנְהַג שֶׁלֹּא לֵאכּוֹל סוּכָר בַּפֶּסַח

יֵשׁ עֲדוּת אֲצֵל הַסְּפָרְדִּים שֶׁלֹּא אוֹכְלִים סוּכָר בַּפֶּסַח, וְלִמְרוֹת שֶׁהִלְכָה זֹאת בְּתוֹבָה בְּרַמ"א, כִּיּוֹם כּוֹלֵם נוֹהֲגִים לֵאכּוֹל סוּכָר. וְזִ"ל הַרְמ"א (ס"י תר"ז סעי' ח'): "וְצוּקָר אִסוּר לֵאכּוֹל אֲפִי לְהַשְׁהוּתוֹ אִסוּר" (וְעֵיין שֶׁם כַּה"ח מִס"ק ס"ח ע"ד ס"ק ע"ח, וּמִש"ב שֶׁם ס"ק כ"ט).
הַרְבֵּי רַבֵּי אַהֲרֹן ב"ר שֶׁמְעוֹן סִיפֵר שֶׁהִיָּה בְּמִצְרַיִם מַפְעֵל לִיִּצְחָר סוּכָר מְקִנֵּי סוּכָר, וְהֵלֵךְ לְבֻדֶּק אֶת הַמְּקוֹם כְּדִי לְהַכְשִׁירוֹ לַפֶּסַח, וְרָאָה שֶׁהַפּוֹעֵלִים הַגּוֹיִים טוֹבְלִים אֶת פִּיתָם בִּיעֶרֶת הַדְּבֶשׁ (בְּסוּכָר) שֶׁמִּבְשָׁלִים אוֹתוֹ, וְאִסְרָתִּי לְקִנּוּת מֵהֶם סוּכָר לַפֶּסַח. אֲבָל כִּיּוֹם מְקַפִּידִים עַל זֶה, וְאִם יֵשׁ הַכֶּשֶׁר זֶה בְּסֹדֶר.

אִם אֲבִיו וְאִמּוֹ נִהְיוּ שֶׁלֹּא לֵאכּוֹל סוּכָר בַּפֶּסַח כֵּן יִנְהַג גַּם הֵבֶן, וְלֹא יַעֲשֶׂה קוֹלוֹת בְּדָבָר. וְאִם קִשָּׁה לֹא אוֹ לְב"ב, יַעֲשֶׂה שְׂאֵלֶת חֶכֶם.

נוֹהֲגִים לִשֵּׁם סוּכָר בְּתָה אוֹ בִּקְפָה, וּבְזִמְנָם הַסּוּכָר הִיָּה עֲשׂוּי כְּקוֹבִיָּה וְלֹא בְּתַפְזוֹרֶת כְּמוֹ בִּימִינוֹ, וְהִיוּ מְבָרְכִים שֶׁהִכֵּל עַל הַסּוּכָר וּפּוֹטְרִים אֶת הַמִּשְׁקָה.

בְּסֹפֶר יִמְלֹאכֶת שֶׁלְמָה עֲדִנִי שׁוֹאֵל: מֵה הַדִּין אִם רוֹצֶה לֵאכּוֹל תְּמָרִים עִם תֵּה? וְעוֹנֶה: יִבְרַךְ עַל הַתְּמָרִים שֶׁהִכֵּל נִהִיָּה בְּדַבְּרוֹ כִּיּוֹן שֶׁהֵם טְפִלִּים לָתֶה. וְאֲחִ"כ כָּתַב: מִי שֶׁרוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ יִקַּח חֲצִי תְּמָרָה וְיִבְרַךְ בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ.

וּנְפִשִּׁי כַּעֲפָר לְכָל תִּהְיָה

אֲנִי אוֹמְרִים בְּתַפִּילָה בִּיאֲלוּקֵי נְצוֹר "וּנְפִשִּׁי כַּעֲפָר לְכָל תִּהְיָה". אֵךְ מִי הוּא אֲשֶׁר יִרְצֶה לְהִיָּת כַּעֲפָר?! אֲלֹא אוֹמְרִים הַתּוֹס' כְּמוֹ שֶׁעֲפָר אֵינוֹ כֹּלֵה כֵךְ זֶרְעוֹ שֶׁל הָאָדָם לְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה כֹּלֵה (עֵיין תּוֹס' בְּרֻכּוֹת י"ז ע"א ד"ה וּנְפִשִּׁי כַּעֲפָר).

וְכָתוּב "נִבְזָה בְּעֵינֵי נִמְאָס וְאֵת יִרְאִי ה' יִכְבֹּד" (תְּהִלִּים טו, ד') - אִם אַחֲרַיִם טוֹעֲנִים כִּלְפֵי הָאָדָם כָּל מִינֵי דְבָרִים וְהוּא נִמְאָס וְנִבְזָה, וְשׁוֹתֵק וְלֹא עוֹנֶה לָהֶם, אֵל יֹאמֵר אִם כֵךְ עוֹשִׂים לִי, אִנְּהֵג כֵן כִּלְפֵי אֲנָשִׁים אַחֲרַיִם, וְאִבּוֹה אוֹתָם וְהֵם צָרִיכִים לְשִׁתּוֹק. בֹּא דוֹד הַמֶּלֶךְ עִי"ה וְאֹמֵר אֲפִי אִם מְבִזִּים אוֹתָךְ אֵל תַּעֲנֶה, אֲלֹא "וְאֵת יִרְאִי ה' יִכְבֹּד".

וְעַל זֶה אוֹמֵר בַּעַל הַבְּא"ח ע"ה: מְסוּפֵר עַל רַב אֶחָד שֶׁיָּשָׁב בְּתַח בֵּיהַכ"נ וְכָל מִי שֶׁהִיָּה נִכְנָס הִיָּה עוֹמֵד בְּפִנּוֹ בֵּין זָקֵן וּבֵין צַעִיר. שְׂאֵלוֹ אוֹתוֹ: אוֹ שֶׁתִּקְוֶה בְּפִנּוֹ זָקֵנִים אוֹ בְּפִנּוֹ צַעִירִים. עֲנָה לָהֶם: אִם עוֹבֵר לְפָנֵי אָדָם זָקֵן אֲנִי אוֹמֵר לְעֲצָמִי כְּמֵה מִצְוֹת הוּא זָכָה לְקִיָּים, וְעַל כֵּן אֲנִי קָם בְּפִנּוֹ, וְאִם הוּא צַעִיר אֲנִי אוֹמֵר כְּמֵה פְחוֹת עוֹנוֹת עֲשֶׂה מִמֶּנִּי, וְלָכֵן אֲנִי קָם לְפָנָיו.

וְעַל כֵּן בְּר"ה אֲנִי תוֹקְעִים בְּשׁוֹפָר שֶׁצֵּר מִמְּקוֹם אֶחָד וּרְחֵב מִהַצֵּד הַשֵּׁנִי, וְכֵךְ יֵשׁ לְרֹאוֹת אֶת פְּנֵי הַדְּבָרִים לְעִיתִים כֵךְ וְלְעִיתִים כֵךְ (עֵיין לְבַא"ח בְּהַקְדָּמָה לְפֶרֶשֶׁת נִיצְבִּים, שָׁנָה א').

זְמַן בְּדִיקַת חֲמֵץ

בְּלִילָה שֶׁלְפָנֵי עֶרֶב פֶּסַח בּוֹדְקִים אֶת הַחֲמֵץ, וְיֵשׁ שְׁנֵי דִינִים בְּזֶה:
א) נִיקּוּי הַדִּירָה לְפָנֵי לֵיל עֶרֶב פֶּסַח [ב] בְּדִיקַת הַדִּירָה מִחֲמֵץ בְּלִיל עֶרֶב פֶּסַח, וְכִלְשׁוֹן הַרְמַב"ם (פ"ב מִהֲלָכוֹת חֲמֵץ וּמִצָּה הִלְכָה ג'): "וּמְדַבְּרֵי סוּפְרִים לְחַפֵּשׁ אַחֲרֵי הַחֲמֵץ בְּמַחְבּוֹאוֹת וּבְחוֹרִים, וּלְבֻדֶּק וְלְהוֹצִיא מִכָּל גְּבוּלוֹ. וְכֵן מְדַבְּרֵי סוּפְרִים שְׁבוּדְקִים וּמִשְׁבִּיתִים הַחֲמֵץ בְּלִילָה מִתְחִילָת לֵיל אַרְבַּעַה עֶשֶׂר לְאוֹר הַנֵּר". הֵינּוּ שְׁתֵּי פְעוּלוֹת נִיקּוּי וּבְדִיקָה.

וְעַל כֵּן נִפְסָקָה הִלְכָה בְּשׁו"ע (בִּס"י תֵּלֵג סעי' יא): "הַמְּכַבֵּד חֲדָרוֹ בִּי"ג בְּנִיטָן וּמְכִינֵן לְבֻדֶּק הַחֲמֵץ וְלִבְעוֹר וְנִזְהָר שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס שָׁם עוֹד חֲמֵץ, אֲף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לְבֻדֶּק בְּלִיל י"ד עִם בְּרַכָּה".
וְאוֹמֵר הַגָּאוֹן: כָּל זֶה מְדִין לֹא פְּלוֹג רַבָּנָן (שֶׁם ס"ק י"ט, כ').

נִיקּוּי הַחֲמֵץ בְּחוֹרֵין וּבְסֻדְקִין

מִרְנָה כוֹתֵב (ס"י תֵּלֵג ס"א): "בּוֹדְקִים אֶת הַחֲמֵץ לְאוֹר הַנֵּר, בְּחוֹרֵין וּבְסֻדְקִין".

בִּימִינוֹ מִצְוִיָּה בְּעִיַּת חוֹרֵין וּסֻדְקִין, אִמְנָם לֹא בְּקִירוֹת הַבֵּית כְּמוֹ בְּזִמְנָם, אֲלֹא בְּמִקְוֹמוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם סֻדְקִים צָרִים, כְּגוֹן: רְצוּעַת הַגּוֹמִי בְּדֶלֶת הַמְּקָרָר, בְּרוּחַ שְׁבִין מִדְּפֵי אֲרוֹנוֹת הַמִּטְבָּח לְקִיר, בְּחִיבּוּרִים שְׁבִין הַכִּיּוֹר לְאַרְיָחֵי הַקְּרָמִיקָה וְכו'. וְעַל כֵּן, טוֹב יַעֲשֶׂה הָאָדָם אִם יִקַּח מְבִרֶשֶׁת שִׁינִיִּים נְקִיָּה וְיִנִּיחֶנָּה בְּכִיסוֹ, וְכִשְׁרִיצָה לְבֻדֶּק מְקוֹם מְסוּיָם מִחֲמֵץ, יִהְיֶה בְּהִישָׁג יָדוֹ כָּלִי טוֹב לְנִיקּוּי חוֹרֵין וּסֻדְקִין, אֲבָל לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּסֻכֵּין כִּיּוֹן שֶׁעֲלוֹל לְגָרוֹם לְנֹזֵק.

וְכֵן, יִשִּׁים בְּכִיסוֹ נִיִּיר דְּבֵק בְּכִדִּי שְׁיוּכָל לְסִתּוֹם אֶת כָּל הַחֲרִיצִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חֲשֵׁשׁ חֲמֵץ, כְּגוֹן: בֵּין הַמְּדַפִּים לְדוֹפֵן הָאֲרוֹנוֹת בְּמִטְבָּח, וְכֵךְ יוֹכֵל לְהַתְּכוֹן מִבְּעוֹד מוֹעֵד.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

שמיני - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

עשה כן, חייב בעל החמץ לבטל את חמצו (עיין מש"ב סי' תלד ס"ק ט"ז, י"ז, וכה"ח ס"ק מ"א עד ס"ק נ"ד).

ישנם כמה סוגי קניינים: הגבהה, מסירה, מעות, שטר. ועל כן כתוב בבא"ח שלא כל אחד יכול לעשות מכירה לגוי אלא רק מי שבקי בהלכה היטב. וכיום נוהגים לתת הרשאה - יפוי כח, לרב שהוא ימכור את החמץ לגוי.

דרך התינוקות לפור

כתוב אצל יוסף הצדיק שנתן לאחיו "לחם לפי הטף" (בראשית מז, יב). ומדוע לא נתן לחם לחם לפי הגדולים? אלא כיון שהטף דרכו לפורר ואם יתן לו פרוסה גדולה יאכל רק חצי, ואת השאר יפורר. וכן מובא בשו"ע: שדרך התינוקות לפורר (סי' תלח סעי' א'). וכתוב הרב בא"ח: אחרי בדיקת חמץ יזהר שלא יכנסו התינוקות לחדר הבדוק מפני שדרכם לפורר.

הנוסע מביתו מתי ימכור חמץ?

הרב 'חיי אדם' והרב 'בנין עולם' אומרים: אם מכר את חמצו ב"ג לא יצא ידי חובת בדיקת חמץ בליל פסח. ועל כן, הנוסע מביתו לבית מלון בארץ ישראל לפני ליל י"ד וחוזר אחרי יו"ט ראשון לביתו, יעשה בדיקה בליל י"ג בלי ברכה. ואם אוכל חמץ בחדר המלון ביום י"ג, יבדוק בליל י"ד עם ברכה.

ההפסד הגדול של היוצאים לחו"ל בפסח

ישנם המחפשים הקלות בעניין הפסח ומחפשים לחגוג את ליל הסדר בארצות הנכר. צריכים אותם יוצאים לקחת בחשבון את ההפסד העצום והצער שיצטערו לאחר מעשה באם יבוא מלך המשיח, שיהיו רחוקים ולא יוכלו לבוא להקריב קרבן פסח עם כל עם ישראל, ואנו מאמינים בני מאמינים שפתאום יבא. ובכלל זה עלבון לאר"י שעוזבים אותה להנפש בחו"ל, וכי אין מקום בארץ? הרי הארץ היא נשתבחה, ארץ הרים וגבעות מישור ועמקים, יש בה אויר קריר בקיץ למשל במקומות הגבוהים, ויש בה מקומות חמים לימי החורף כמו טבריה.

דירה שכורה – הכל נאמנים על ביעור חמץ

הרמב"ם כותב (פ"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה י"ז): "המשכיר בית סתם בארבעה עשר הרי זה בחזקת בדוק ואינו צריך לבדוק. ואם הוחזק זה המשכיר שלא בדק ואמרו אשה או קטן אנו בדקנוהו הרי אלו נאמנים שהכל נאמנים על ביעור חמץ והכל כשרין לבדיקה ואפילו נשים ועבדים וקטנים והוא שיהיה קטן שיש בו דעת לבדוק".

וב"ה הנשים שלנו זריזות ומנקות כראוי ומחמירות יותר מהבעלים ובודאי שיש לסמוך עליהם.

ארונות מטבח שמשמשים לאיכסון מוצרי חמץ כגון קמח או עוגיות ואומרת האשה שנקתה היטב, והחליפה ניירות חדשים – אין צורך לבדוק שם והיא נאמנת, כמו בשאר דינים. וטוב לאשה לרשום על פתק "כשר לפסח" ולהדביקו על דלת הארון.

וכתוב אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו, שמתוך כך יכולים לצאת קלקולים גדולים (עיין גיטין ו' ע"ב - ז' ע"א). היה מעשה שבעל אחד בא הביתה וראה את העוף הצלוי שחסרה לו רגל וצעק:

לענין הברכה על הסוכר, אומר הרמב"ם: יש מי שאומר יברך עליו בורא פרי העץ (כיון שעשוי מקנים), ויש מי שאומר בורא פרי האדמה, ונהגו לברך עליו שהכל (פ"ח מהלכות ברכות הלכה ה').

מהלכות ברכות

בעל הבא"ח ע"ה אומר: אם מונחים לפנינו תפוח עץ, בוטנים וסוכר – בד"כ סדר הקדימה בברכות הוא: עץ אדמה, שהכל. אבל כאן יקדים לברך 'שהכל', כיון שאם יברך 'העץ' פטר את הסוכר, ואם יברך 'אדמה' ג"כ פטרו, ומדוע שיברך עוד ברכה. כי מה שמברכים על הסוכר 'שהכל' הוא מתוך ספק, ואם עשוי מקני סוכר דינו עץ, ואם עשוי מסלק סוכר דינו אדמה. אבל כאמור אנו פוסקים ברמב"ם ושו"ע שברכתו 'שהכל'.

טעה ובירך על פרי עץ 'בורא פרי האדמה' – יצא ידי חובה. ואם היו מונחים לפנינו בוטנים – צריך לברך עליהם 'בורא פרי האדמה', ולא מועילה ברכת האדמה שבירך על התפוח, כיון שכוונתו מתחילה בברכה זו לברך על תפוח העץ אלא שטעה. אבל אם טעה ובירך על פרי אדמה 'בורא פרי העץ' – לא יצא ידי חובה.

מסופר על עגלון אחד שבא לרב ואמר לו: כבוד הרב, עכשיו קראתי את כל ספר תהלים, ואני הולך להתפלל שחרית האם אני צריך לומר שוב פסוקי דזמרה? ענה לו הרב: כן, אך העגלון לא הבין. והנה הגיע אחד האנשים וביקש מהרב לענות לעגלון, ואמר לו: אתה העגלון מעביר בעגלתך זפת מקום למקום, ואתה בכל יום משמן את גלגלי העגלה בזפת, לשם מה? הרי היא מלאה זפת? כך גם קריאת התהלים זה ענין אחד, והתפילה היא ענין אחר.

מסופר על הגר"א שבא אליו עגלון ואמר לו: אני כהן האם מותר לי לקחת גרושה? ענה לו: כן. תמחו כל השומעים ואמרו: הכיצד? אמר להם הגר"א: אותו אדם הוא עגלון לפי השוט שבידו, והוא שאל אותי אם מותר לו לקחת בעגלה אשה גרושה. הנ"מ היא, אדם שבא לשאול רב שאלה, צריך הרב לחוקרו היטב כדי לרדת לעומקם של דברים.

לא להשאיר ילדים קטנים לבד

אומר הרב בא"ח: ילד קטן שהולך לנוחיות בחוץ (כמו בזמנם) ופוחד, מותר לאבא להחזיק בידו כדי שלא יפחד. וידוע שפחד של ילד מסוכן יותר מאשר פחד של גדול. ועל כן, אם ההורים השאירו את הילד לבד בבית והוא התעורר ונבחל מעצם היותו לבד והחל בוכה, מותר לשכנים לשבור את הדלת ולחלל שבת בשביל זה, כי הפחד יכול להביא עליו כל מיני נזקים. ומה שנוהגים כל מיני אנשים שהולכים לאירוע ומשאירים את הילדים לבד, לא טוב לעשות כן, אלא צריכים להשאיר בבית שומר או שומרת.

ביטול על ידי שליח

יש מי שאומר שהעושה שליח לבדוק את חמצו ולבטלו, יאמר השליח 'כל חמירא דאיכא ברשות פלוני'. אבל דעת הט"ז: מילי לא נמסר לא שליח, אבל נהגו להקנות לשליח את החמץ, ולכן אומר 'דאיכא ברשותי', ואם נתכוון שלא לזכות בו, אינו יכול לבטלו. והנ"מ היא: אם מינה את חברו לבדוק את חמצו ולבטלו והשליח לא עשה כן – בעל החמץ פטור שכן הוא זיכה והקנה את החמץ לאותו שליח. אבל מהדין השליח צריך לעשות את שליחותו, ואם לא

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

שמיני - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

איפה הרגל! האשה מרוב פחד הלכה וחתכה רגל של תרנגולת אחרת שלא מוכשרת והכניסה לסיר, ואכל ממנה.

במקום אורה – יש שמחה

הרב פלאגיי כותב באריכות (בהקדמה לספרו מל"ח): "דעת למקרא שרווחא מילתא שאם אדם תומך ועוזר לאחרים יש לו זכות לבקש מהקב"ה שיתמוך ויסייע לו בעבור זה". והוסיף: "ויש ימים שאדם עושה בהם קידוש ומנורות דולקות כמו מדורת אש בראשי ההרים, עד שמאיר כל הגולה כולה במדורת אש וכך מאיר בביתו שיהא לו אור שמח ולא חושך, שהאור מביא שמחה בלב, ואדם שבע יותר כשאוכל באור. עיין בתשובות הרא"ש מה שכתוב במה מדליקין שנרות ביו"ט זה חשוב.

וכתוב באורים כבדו ה' ומתרגמין בפרנסיא במקום של אורה יש שמחה שנאמר ליהודים היתה אורה ושמחה.

שני ימים טובים לבני חו"ל

השנה, יש לתושבי חו"ל שני ימים טובים והם צריכים לעשות עירוב תבשילין ביום רביעי י"ד ניסן. וביום חמישי, אינם יכולים להדליק נרות מוקדם לפני השקיעה, כיון שאין יו"ט ראשון מכין ליו"ט שני (עיין בא"ח במדבר ב').

הרב בא"ח בספרו 'רב ברכות' (סי' ב') כתב: כל השנה כולה צריך להזהר ולדעת היכן הניח את החמץ, ובעיקר לי' יום קודם הפסח ללמוד הלכות פסח. ולשמור ולהזהר בענין החמץ שלא יהא מפוזר.

ומובא בשם האר"י הקדוש זיע"א: הנזהר מכלשהוא חמץ בפסח, מובטח לו שלא יחטא כל השנה כולה (עיין שו"ע תמוז סעי' א', ושם כה"ח ס"ק ב').

לימוד הלכות קרבן פסח

למעשה, צריך האדם ללמוד גם הלכות קרבן פסח כדי שאם נזכה ויבוא המשיח פתאום נהיה מוכנים מבחינת ההלכה, כיצד להסתדר עם קרבן פסל ראשו על כרעיו ועל קרבו, ומה אנו יכולים להניח בתוך הקרבן למשל את הכבד, או מחוץ לו וכו'. וכיצד נעשה עם החלב, ועם גיד הנשה ושומנו, ומה יעשה עם הסחוס (עיין לרמב"ם פ"י מהלכות קרבן פסח, ושם בהשגות הראב"ד).

ונראה, שאע"פ שנלמד את כל ההלכות לא נספיק להבינם כדבעי. אבל כתב הרמב"ם בסוף הלכות מלכים (פ"ב הלכה ה') על זמן המשיח, וז"ל: "ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה, ולא קנאה ותחרות שהטובה תהא מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויים כעפר, ולא יהיה עסק על העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים, וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", עכ"ל.

ויהי רצון שיהא בעגלא ובזמן קריב, ונזכה לראות בביאת הגואל ובבנין אריאל, ונאכל שם מן הזבחים והפסחים, אכ"י"ר.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

